

Turystyka jako pomysł na prosperity

Kreowanie produktu turystycznego z pomocą środków europejskich

Jak to się zaczęło?

Po latach 90-tych, kiedy to samorządy polskie nie uznawały za celowe wydawanie nielicznych środków jakimi dysponowały, na tworzenie atrakcji turystycznych. (samo zaś pojęcie produktu i atrakcji turystycznej rozumiały w bardzo archaiczny sposób, który nie miał nic wspólnego z generującą zyski marketingową inwestycją turystyczną); przychodzi czas wielkich bardzo interesujących pomysłów i ambitnych inwestycji w turystykę. Wszystko zmieniło się w pierwszej dekadzie XXI w., gdy już zamożniejsze społeczeństwo, a za tym i samorządy oraz bardziej świadome reguł rynkowych rządzących także w gospodarce samorządowej (promocja, marketing, marka miejscowości i regionu, wielki biznes jakim jest turystyka), zaczęło na te zagadnienie spoglądać w całkiem innych kategoriach. Jednak kamieniem węgielnym tej przemiany stało się wejście Polski do UE i pieniądze jakie są do pozyskania przez nasz kraj, także na tworzenie produktu turystycznego, zwłaszcza gdy wiąże się to z zachowaniem i promocją istniejącego dziedzictwa kulturowego.

Droży Prezydenci, Burmistrzowie i Wójtowie oraz Radni polecam Wam ten artykuł jako impuls do analizy i przemyśleń ..a może właśnie warto postawić na turystykę, by zapewnić swojej gminie jak najlepsze perspektywy rozwoju i zamożności?

Przykłady produktów turystycznych ...czyli Jak to się robi?

Najbardziej klasycznym z produktów turystycznych, nie licząc samych architektonicznych obiektów zabytkowych, są muzea. Z tym, że te obecnie powstające są na szczęście jak najmniej „klasyczne”. Są to bowiem muzea narracyjne, w których OPOWIADA się o tematach, wprowadza się dźwięk czy światło, tak by dotrzeć do wszystkich receptorów widza. Takie muzea w odróżnieniu od starych instytucji „z kapturami” cieszą się bardzo dużym zainteresowaniem, o czym najlepiej świadczy **Muzeum Powstania Warszawskiego**. A jest ono dopiero przygrywką do wielkiego koncertu narodzin nowoczesnych muzeów w Polsce, m.in.: **Muzeum Historii Żydów Polskich w Warszawie**, **Muzeum Wolności w Gdańsku**, **Muzeum Historii Polski w Warszawie**. Ponadto także mniejsze ekspozycje przekształcają się w nowoczesne wystawy i stają także bardzo interesujące: np. **Muzeum Fabryki** (otwarte przy Centrum Handlowym ‘Manufaktura’) w Łodzi, czy używające dioram do ukazania środowisk przyrodniczych **Muzeum Białowieskiego P.N.** w Białowieży i **Muzeum Świętokrzyskiego P.N.** na Świętym Krzyżu (w przyszłości w nowej siedzibie w Hucie Szklanej).

Na muzea – czy to ich budowę od podstaw czy modernizację, środków możemy szukać w programach dofinansowań UE. Na przykład **Muzeum Wsi Kieleckiej** w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego (RPO) planuje rozbudować swój **skansen** w podkieleckiej Tokarni. Projekt, który ma kosztować około 40 mln zł. (z tego 10 mln ma pochodzić z dofinansowania), przewiduje powstanie parkingu (którego brak obecnie jest bardzo odczuwalny), karczmy, budynków dydaktyczno-administracyjnych, biblioteki, archiwum, amfiteatru, punktu informacyjnego, zaplecza techniczno-konserwatorskiego, magazynów eksponatów oraz przystani kajakowej.

Pojęcie produktu turystycznego tylko otwiera się muzeami. Takim produktem może być przecież niemal wszystko. Jedynym ograniczeniem są wyobrażenia i popyt (czyli badanie rynku, które pozwoli określić czym zainteresowani są potencjalni turyści). Także produktem turystycznym są oprócz zabytków także religijne miejsca kultu, skanseny, miejsca

rekonstrukcji wydarzeń historycznych, imprezy plenerowe, gry i zabawy dla gości itd. Bardzo popularne ostatnio stały się szczególnie „żyjące skanseny” rekonstruujące życie z różnych okresów a nawet części świata. Wystarczy tu wymienić chociażby miasteczka westernowe (tj. w stylu znanych z westernów miasteczek amerykańskiego „Dzikiego Zachodu”) w Karpaczu, czy właśnie projektowane miasteczko „**Mrongoville**” koło Mrągowa.

Kolejnym bardzo interesującym planowanym żywym skansenem jest „rekonstrukcja” (rzymsko-gockiej) **faktorii handlowej z czasów rzymskich w Pruszczu Gdańskim** w ramach programu „Szlaku Bursztynowego”. Badania archeologiczne wskazują, że w I-V w n.e. Pruszcz był ważnym elementem Szlaku Bursztynowego. Znajdowało się tu starożytne protomiasto będące faktorią handlową (z commercium - antycznym targiem), stanowiące zakończenie północnego szlaku i będące jednym z silniejszych ośrodków nad Bałtykiem (w tym czasie linia brzegowa morza dochodziła do terenu ob. Pruszcz Gd.). Tu spotykała się cywilizacja Imperium Romanum reprezentowanego przez rzymskich kupców przybywających szlakiem bursztynowym oraz kultura „barbarzyńskich” plemion Gotów zamieszkujących w tym czasie na Pomorzu kraj Gotiskandię. Obecny projekt zakłada rozbudowę infrastruktury kulturowej, której centralnym punktem będzie zrekonstruowana faktoria handlowa z czasów rzymskich oraz stylizowany szlak bursztynowy o łącznej długości 11,5 km połączony w przyszłości z Gdańskiem, a w przeciwnym kierunku z gminami leżącymi na trasie jego historycznego przebiegu (wzdłuż którego zrewitalizowane zostaną obszary parkowe, a na ich terenie umieszczone słupy milowe stylizowane na rzymskie, tablice z informacjami o historii szlaku bursztynowego i dokonywanych na tym terenie odkryciach archeologicznych).

Te i najróżnorodniejsze pomysły na produkt turystyczny można realizować dzięki środkom europejskim, oto kilka tylko przykładów:

Dzięki ZPORR 2004-2006 (Działanie 1.4. Rozwój turystyki i kultury) wzmocniono potencjał turystyczny „**Krainy w kratę**” – projektu, który objął charakterystyczny krajobraz słowińskiej architektury szachulcowej we wsiach i miasteczkach Pomorza Środkowego. Najbogatszą w tą architekturę i zarazem stolicą „krainy” jest wieś Swołowo, koło Słupska. Słabą stroną Swołowa był brak bazy i oferty kulturalno-turystycznej, która by zatrzymała turystów na dłużej. A to przecież pobyty z noclegiem przynoszą największe zyski z turystyki dla lokalnej społeczności. Stąd koordynujące projektem „krainy” Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku postanowiło stworzyć, w zrekonstruowanej XIX-wiecznej „zagrodzie Albrechta” (Wojciecha) **Ośrodka Animacji Kultury Pomorza**, w którym m.in. znajdują się: ekspozycja muzealna obrazująca życie na wsi słowińskiej w XIX wieku, sala kinowo-konferencyjna, gospoda z regionalnymi potrawami, cztery miejsca noclegowe, a ponadto warsztaty pracy rękodzielniczej: garncarskiej, tkackiej u plecionkarskiej.

Projekt, który w sumie jednocześnie: a) ratuje obiekt zabytkowy (zabytkową zagrodę); b) wzbogaca ofertę kulturalno-turystyczną dla odwiedzających; c) wzbogaca ofertę kulturalną dla ludności miejscowej; d) tworzy na miejscu 9 nowych miejsc pracy [wartość szczególnie brana pod uwagę przy ocenie różnego typu wniosków o dofinansowanie unijne]; e) stwarza warunki rozwoju dla okolicznych gospodarstw agroturystycznych oraz dla rolników (dostawców żywności dla gości); realizowany w latach 2005-2008, został wyceniony (koszt) na 5,778 mln zł., z czego dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego pokrywa 4,045 mln.

Nie tylko jednak środki UE są źródłem finansowym dla realizacji produktu turystycznego. Ciekawe projekty są wspomagane np. z tzw. „funduszu norweskiego” tj. Norweskiego Mechanizmu Finansowego.

Bardzo ambitnym przedsięwzięciem wśród takich projektów jest powstająca w **Trzcinicy** (koło Jasła, woj. podkarpackie) „**Karpacka Troja**”. Troja, sławne starożytne miasto, znana jest nie tylko z legendy o wojnie trojańskiej, lecz także z fenomenu, iż jest to de facto kilkanaście miast z różnych epok, których warstwy są ułożone na sobie, jedna na drugiej. Podobna, choć oczywiście na relatywnie mniejszą skalę, sytuacja ma miejsce w Trzcinicy, gdzie w jednym miejscu nawarstwiły się osady (grody) z bardzo odległych od siebie czasów i kultur. Stąd projekt nazwano „Karpacką Troją”. Przewiduje on rekonstrukcję m.in. wioski kultury Otomani-Fűzesabony sprzed 3,5 tysięcy lat temu, prawdopodobnie najstarszych w Polsce umocnień obronnych osady z początku epoki brązu (2000-13000 p.n.e.) oraz wczesnośredniowiecznego grodu słowiańskiego (780-1031 n.e.). W sumie ma powstać „żywy skansen”, w którym będzie można „przenieść się w czasie” i bez tabliczek z napisami *nie dotykać eksponatów* wszystko zobaczyć on live, dotknąć i przeżyć.

Cały projekt wyceniono na 2 mln euro (8 mln zł.). W listopadzie 2006 r. Komitet Norweskiego Mechanizmu Finansowego w Brukseli wydał pozytywną decyzję o dofinansowaniu tego projektu, w sumie równej wnioskowanej czyli prawie 1,8 mln euro. Stanowi to 85% całej kwoty kosztów inwestycji.

Budowa skansenu ma rozpocząć się w lipcu b.r., w pierwszy turyście mają zobaczyć tą wspaniałą atrakcję w 2010r.

Innym bardzo interesującym projektem realizowanym z środków tzw. „Funduszu Norweskiego” jest **Europejskie Centrum Bajki im. Koziółka Matołka w Pacanowie** (woj. świętokrzyskie). Za ok. 3 mln euro powstanie tu kompleks, o bardzo ciekawej architekturze przypominającej babki z piasku, z multimedialnym muzeum, salą kinową, salą teatralną, pracowniami warsztatowymi i księgarnią. Centrum będzie promowało najpopularniejsze postacie bajek europejskich (w odróżnieniu od planowanego **Muzeum Polskich Dobranoczek w Rzeszowie**, gdzie uwaga skupi się na polskich bajkach, a głównie polskich dobranockach telewizyjnych) łącząc zabawę z nauką i poznawaniem innych europejskich kultur.

Centrum Bajki otrzymało decyzję Komitetu Norweskiego Mechanizmu Finansowego o dofinansowanie w wysokości 2 669 660 euro. Kwota ta miała pokryć cały koszt projektu. Jednak pacanowska inwestycja przeżyła chwile dramatyczne, w których jej realizacja stała pod znakiem zapytania. Stało się tak, gdyż przy sporządzaniu pełnego ostatecznego już kosztorysu (gdzie w międzyczasie między innymi w Polsce bardzo szybko i znacznie wzrosły koszty budowlane) okazało się, że koszt jest wyższy aż o ok. 10 mln zł. Była to zbyt duża kwota, by mogła ją udźwignąć biedna gmina Pacanów. Sytuację uratowały dwie wydane w lutym decyzje: Zarządu Województwa Świętokrzyskiego, który przeznaczył dla Pacanowa kwotę 5,4 mln zł. (przekazywane w dwóch transzach: 1,970 mln zł. w 2007 r. i 3,430 mln zł. w 2008 r.) oraz Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP, który przekazał 3,1 mln zł.

Być może w przyszłości, już jako inwestycja prywatna, do ECB dołączy jeszcze np. park rozrywki „Matolekland”. Wszakże ECB przyciągnie do siebie wielką masę dzieci wraz z rodzicami i to zapewne nie tylko z Polski, a to jest impuls do dalszych inwestycji, które tylko wzbogacą ofertę dla gości.

Co nam daje produkt turystyczny?

W ostatnim czasie wiele samorządów dostrzegło w opracowaniu i stworzeniu produktu turystycznego na swym terenie wielką szansę. Dzięki niemu bowiem: 1) tworzy się miejsca pracy bezpośrednio w samej nowopowstałej placówce; 2) tworzy się miejsca pracy w sektorze MŚP wokół nowej inwestycji (na etapie budowy, jak i potem działania instytucji); 3) inicjuje rozwój przemysłu turystycznego w okolicy: agroturystyka, hotele, restauracje i bary, sklepy z pamiątkami itd.; 4) zwiększa się ofertę i potencjał kulturowo-rozrywkowy nie tylko dla turystów ale także dla samych mieszkańców, w tym m.in. promuje lokalne dziedzictwo kulturowe zarówno na zewnątrz (przed gośćmi, turystami) jak i w świadomości samej

społeczności lokalnej; 5) i w końcu buduje się rzecz bardzo ważną, gdyż jest ona sama w sobie wielkim kapitałem – czyli markę (pozytywny wizerunek, sławę i znaczenie miejscowości, miasta lub regionu), która ma moc przyciągania inwestorów, już nawet nie tylko związanych z turystyką.

Tak więc dobry (dobrze przemyślany) produkt turystyczny może być bardzo trafną inwestycją, a dzięki środkom europejskim nie musi wcale bardzo obciążyć samorządowego budżetu. Pokazuje to wiele samorządów, które postarały się na to o środki z budżetu UE na lata 2004-2006 i starają się o kolejne obecnie. Może teraz czas na Was i Wasze miasta i gminy Drodzy Prezydenci, Burmistrzowie, Wójtowie i Radni. Lata 2007-2013 mogą należeć do Was!

program	oś, priorytet, działanie	cele	maksymalne dofinansowanie	
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (POIiŚ)	Priorytet XII: Kultura i dziedzictwo kulturowe	m.in.: <ul style="list-style-type: none"> Ochrona, zachowanie i efektywne wykorzystanie dziedzictwa regionalnego o znaczeniu ponadregionalnym Poprawa stanu infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym oraz zwiększenie dostępu do kultury 	85%	
Regionalny Program Operacyjny (RPO)	na przykład: RPO dla województwa śląskiego na lata 2007-2013	Priorytet III Turystyka	<ul style="list-style-type: none"> Poprawa jakości infrastruktury turystycznej Tworzenie i rozwój regionalnych produktów turystycznych Zwiększenie dostępu do informacji turystycznej Wzrost rozpoznawalności regionalnej oferty turystycznej 	85%
		z wyjątkiem: Poddziałanie 3.1.1 – Infrastruktura zaplecza turystycznego / przedsiębiorstwa Poddziałanie 3.2.1 – Infrastruktura okolicy turystycznej / przedsiębiorstwa	40-60%	
		Priorytet IV Kultura	<ul style="list-style-type: none"> Zachowanie dla przyszłych pokoleń dziedzictwa kulturowego Zwiększenie dostępu do informacji o zasobach i wydarzeniach kulturalnych w regionie Wzrost rozpoznawalności oferty kulturalnej regionu 	85%
		Priorytet V Środowisko	<ul style="list-style-type: none"> Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kształtowanie postaw ekologicznych społeczeństw 	85%
		Priorytet IX Zdrowie i rekreacja	m.in.: <ul style="list-style-type: none"> tworzenie i rozwój lokalnej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej 	85%
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW)	Oś 3: Działanie „Odnowa i rozwój wsi”	m.in.: <ul style="list-style-type: none"> budowa i remont obiektów oraz infrastruktury publicznej pełniącej rolę turystyczną, sportową, społeczno-kulturalną 	75%	

tabela: Adam Dąbek
Autor: Adam Dąbek